

УДК 37.02.81`27:811.161.2

Книш О.В.

к.філол.н., асистент кафедри професійної освіти

E-mail: lenylka17@gmail.com

Подільський державний аграрно-технічний університет

м. Кам'янець-Подільський

СПЕЦИФІКА ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ СВІДОМОСТІ СТУДЕНТА АГРАРНОГО ВИШУ

Knysh O.V.

Ph.D. (Philol. sciences), Assistant of Department of Professional Education

E-mail: lenylka17@gmail.com

State Agrarian and Engineering University in Podilya

Kamianets-Podilskyi

SPECIFICITY OF LANGUAGE CONSCIOUSNESS AMONG AGRARIAN STUDENTS

Анотація

Вступ дослідження зумовлена об'єктивними потребами побудови цілісної координованої системи навчання фахової української мови в аграрних ВНЗ та вироблення методологічного інструментарію для формування мовної свідомості студентів нефілологічних спеціальностей.

Методи. За допомогою теоретичного аналізу концепцій соціолінгвістики та лінгводидактики, а також емпіричного аналізу (включене спостереження, неструктуроване інтерв'ю, анкетування), здійснена спроба з'ясувати особливості мовної поведінки сучасного студента аграрного вишу та виробити стратегії формування мовної культури студента у процесі вивчення фахової української мови.

Результати. У студентському середовищі відсутнє чітке розуміння важливості мови для існування держави і нації, і як наслідок – не достатньо сформована свідомо позиція носія української мови. Специфіка формування мовної культури та мовної свідомості у студентів аграрних вишів полягає у використанні проектних та дослідницьких технологій в навчанні мови, які можуть стати передумовою формування чіткої громадянської позиції майбутніх фахівців різних галузей.

Перспективи. Вважаємо перспективною подальшу розробку питання умов формування мовної свідомості та успішного набуття комунікативної компетенції студентами нефілологічного профілю.

Ключові слова: фахова українська мова, мовна поведінка, мовна свідомість стратегії підвищення мовної культури.

Abstract

Introduction. The research is relevant due to the objective needs of building an integrated system of language teaching in agricultural universities, as well as developing of methodological tools for developing of linguistic consciousness of non-philological students.

Methods. The analysis of the concepts of sociolinguistics, linguistics and pedagogy through both theoretical work and empirical research (participant observation, unstructured interviews,

questionnaires) were used to find out the specifics of modern agricultural university students verbal behavior, as well as develop strategies for student language culture fostering in a course of the Business Ukrainian teaching.

Results. There is no clear understanding of the importance of language for the existence of the state and nation among students society, and as a result, these students show low sense of Ukrainian nationhood. The specificity of language culture and language awareness among agrarian students involves using the design and research of technology in teaching.

Discussion. Further investigations are needed to clarify the conditions for successful acquisition of language awareness of non-philological students.

Keywords: Ukrainian language (for professional purposes), language behavior, language awareness, strategy for improving language culture.

Аннотація

Вступ дослідження обумовлена об'єктивними потребами побудови цілостної координованої системи навчання ділового українського мови в аграрному вузі та виробки методологічного інструментарія для формування мовного свідомості студентів нефілологічних спеціальностей.

Методи. С допомогою теоретичного аналізу концепцій соціолінгвістики та лінгводидактики, а також емпіричного аналізу (включення спостереження, неструктуроване інтерв'ю, анкетування), здійснено спробу вивчити особливості мовного поведіння сучасного студента аграрного вузі та виробити стратегії формування мовної культури студента в процесі вивчення ділового українського мови.

Результати. В студентській середі відсутнє чітке розуміння важливості мови для існування держави та нації, і як наслідок – недостатньо сформована усвідомлена позиція носія українського мови. Специфіка формування мовної культури та мовного свідомості у студентів аграрних вузі заключається в використанні проєктних та дослідницьких технологій в навчанні мови, які можуть стати інструментом формування чіткої громадянської позиції майбутніх спеціалістів різних галузей.

Перспективи. Считаем перспективною подальшу розробку питань умов формування мовного свідомості та успішного набуття комунікативної компетенції студентів нефілологічного профілю.

Ключові слова: діловий український мови, мовне поведіння, мовне свідомості стратегії підвищення мовної культури.

Вступ. Умови сьогодні вимагають від фахівців різних галузей, зокрема і аграрного сектору, високого рівня професійної мовної компетенції. Відповідно до Закону України “Про вищу освіту”, Національної доктрини розвитку освіти, Стратегічних завдань реформування змісту освіти, концепцій мовної освіти пріоритетним завданням вищої школи в Україні є підготовка компетентного спеціаліста – мовної особистості. У Рекомендаціях Європейського Парламенту та Ради ЄС спілкування рідною мовою виокремлено як одну із ключових професійних компетенцій, поруч зі спілкування іноземними мовами, знаннями у сфері науки і техніки, комп'ютерною грамотністю, вмінням навчатися, соціальними і громадянськими навичками, ініціативністю і підприємливістю, культурною обізнаністю та самовираженням [8].

Поняття української мовної особистості В. Кононенко вважає значно ширшим, ніж визначення кола мовців, адже такий мовний тип – це глибоко національний феномен, для якого концептуально важливим є врахування людського чинника, орієнтація на національні цінності в свідомості і поведінці [3, с. 428]. П. Селігей наголошує: “...мовна освіта в жодному разі не зводиться лише до навчання. Культурна людина має не тільки добре володіти рідною мовою, а й ставитися до неї як до вагомий суспільної цінності, відчувати відповідальність за її теперішнє й майбутнє. Формувати правильне ставлення до мови – і є метою мовного виховання” [9, с. 177]. Виховання мовносвідомих громадян – це вияв турботи про успішний розвиток мови, посилення її

опірності до явищ інтерференції та лінгвоциду. “Прищеплюючи молоді погляд на мову як на життєву цінність, ми тим самим робимо мудру інвестицію в її благополуччє завтра, захищаємо екологію мовного середовища в цивілізований, ненасильницький спосіб” [9, с. 179].

Актуальність дослідження зумовлена об’єктивними потребами побудови цілісної координованої системи навчання фахової української мови в аграрних ВНЗ та вироблення методологічного інструментарію для формування мовної свідомості студентів нефілологічних спеціальностей. Важливим є дослідити та проаналізувати причини недостатньої сформованості мовної компетенції студентів, зокрема у сфері мовної політики, що позначається на ставленні до вивчення мови, а також виокремити стратегії підвищення мовної культури студента у процесі роботи з курсом “Українська мова (за професійним спрямуванням)”.

Аналіз останніх джерел та публікацій. Теоретико-методологічною основою нашого дослідження стали доробки учених, що зверталися до розгляду історичних, соціально-політичних, культурологічних, етнопсихологічних проблем буття нації крізь призму мови. Питанням мовної політики і мовного будівництва було присвячено роботи багатьох зарубіжних учених (У. Альтерматт, Р. Белл, Р. Дарендофф, Р. Дейк, В. Джакометті, М. Есман, Р. Келлі, М. Кжак, М. Мітик, Д. Погессчи, Е. Сагарін, М. Хартіг та ін.). Мовна ситуація та мовна політика у різних її аспектах досить широко висвітлені також і в українському мовознавстві (Б. Ажнюк, М. Антонович, В. Василенко, В. Заблоцький, В. Колісник, О. Куць, Л. Лазаренко, Н. Лисак, І. Лопушинський, І. Марусик, Л. Масенко, Г. Мацюк, О. Музичко, С. Соколова, А. Погрібний, О. Тараненко, Є. Ткаченко, О. Чередниченко та ін.). Проблеми виховання мовної особистості в освітніх закладах, зокрема вищих, присвячені праці В. Загородної, М. Пентиліук, В. Пилипенко, А. Стьопіна, М. Палагути, В. Кульчицького. Вагомою складовою розробки досліджуваної проблеми складають праці з української лінгводидактики. Зокрема, вітчизняні науковці торкалися проблем закономірностей набуття мовної компетенції (О. Біляєв, М. Вашуленко, В. Мельничайко, М. Пентиліук, В. Плахотник та ін.), процесу навчання рідної мови (О. Горошкіна, Є. Дмитровський, Т. Донченко, В. Дудников, С. Караман, К. Плиско, Г. Онкович, Т. Симоненко, М. Стельмахович, І. Хом’як та ін.), лінгвометодичних засад навчання студентів-нефілологів (О. Любашенко, О. Митрофанова, К. Мотіна, Л. Паламар, Н. Суворова та ін.). Однак питання мовної поведінки сучасного молодого українця в контексті сформованості мовної свідомості та розуміння перспектив мовної політики держави потребує подальшого дослідження.

Б. Ажнюк наголошує на залежності мовних прав від ступеня зрілості суспільної свідомості в національно-мовній спільноті, зокрема зауважує: “Якщо мовна спільнота не виявляє зацікавлення в збереженні своєї мови і віддає перевагу іншій мові, питання захисту мовних прав втрачає зв’язок з масивом конкретних носіїв і постає у своєму абсолютному вигляді – потреби захисту мови як частини загальнолюдської культурної спадщини” [1, с. 5]. Л. Шевченко одним із вагомих конфліктогенних факторів, що ускладнюють адекватне розв’язання мовної ситуації в Україні, називає неприйняття значною частиною громадян України державної мови як абсолютної цінності, інтегрального принципу структури суспільної і громадянської свідомості [12, с. 39]. Науковець підкреслює, що законодавче забезпечення мовної політики в Україні є мозаїчним, непослідовним і залежить передусім від зовнішніх щодо мови чинників: політичної орієнтації владних еліт різних періодів новітньої історії нашої держави, економічного складника суспільного розвитку, визначених як актуальні (щоразу з різною семантикою актуальності), історико-культурних тенденцій розвитку незалежної України [12, с. 37].

Набуття української мови фактичного становища державної мови, як слушно зауважує О. Ткаченко, неможливе доти, доки українська мова не набере належного їй для цього високого престижу й авторитету, які в свою чергу стануть можливими завдяки піднесенню державно-політичного, соціально-економічного й культурно-освітнього рівня її носіїв [11, с. 53].

Г. Яворська називає мовну поведінку одним з виявів мовної свідомості, реалізацією мовних рефлексій. Мовні рефлексії дослідниця розглядає на двох рівнях: поверхневому, що складається з поглядів на мову, характерних для даної мовної спільноти або окремих суспільних верств; та глибинному, що реалізується в мовній поведінці, тобто в активному виборі мовних варіантів, які вважають правильними чи більш прийнятними, за рахунок інших варіантів, що сприймаються, відповідно, як непридатні [13, с. 143]. Два виміри мовної поведінки, що віддзеркалюють рівень мовної свідомості суб'єкта, виокремлює і В. Матвієнко – мовну практику (повсякденне спілкування, вибір мови освіти, вибір мови інформації, рівень мовної компетенції тощо) та ставлення до мови (рідна мова, мова як суспільна цінність, мова як символ, етнічна мова, престижна мова, мова як ознака індивідуалізації особи тощо). Перебуваючи в спільному полі мовної діяльності ці категорії перетинаються лише частково: коли мовний вибір відповідає принципам і засадам, на яких побудована мовна свідомість мовця. Індивідуальна мовна свідомість, як також індивідуальна мовна поведінка, є відносною, адже “людина виникає й існує тільки у взаємодії з іншими людьми, під їхнім впливом” [5, с. 234], тому мовна свідомість кожного формується у зв'язку з мовним довкіллям, мовною ситуацією, мовними пріоритетами в суспільстві, і мовна поведінка особи є індикатором збалансованості його стану мовної свідомості з мовною дійсністю.

Мета дослідження – на основі теоретичних та емпіричних даних з'ясувати особливості мовної поведінки сучасного студента аграрного вишу та виробити стратегії формування мовної культури студента як свідомої мовної особистості у процесі вивчення фахової української мови.

Методи. З метою багатоаспектного аналізу мовної поведінки нами було здійснено спробу комплексного дослідження окресленої проблеми, реалізація якого відбувалася у декілька етапів.

На першому етапі у вересні 2016 року методом включеного спостереження та неструктурованого інтерв'ю зі студентами Подільського державного аграрно-технічного університету в межах вивчення дисципліни «Українська мова за професійним спрямуванням» було з'ясовано коло проблем, що визначають сприймання мовної політики сучасною молоддю людиною.

На другому етапі, у жовтні 2016 року ми здійснили пілотне опитування щодо питань мовної поведінки та мовної лояльності українця. В опитуванні взяло участь 74 студенти 2-го курсу та 1 курсу скороченого терміну навчання різних спеціальностей, юнаки та дівчата віком 18-20 років. Переважна більшість опитаних студентів – представники Хмельницької, Тернопільської, Чернівецької та інших областей і є вихідцями з сільської місцевості, що зумовлено спеціальностями, за якими навчаються ці студенти («Агрономія», «Лісове і садово-паркове господарство», «Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва» тощо), а також регіональним значенням вишу. Дослідження проводилося у формі суцільного анонімного анкетування. Зміст запитань розроблений на основі анкети, запропонованої відділом соціолінгвістики Інституту української мови НАН України [10].

Третій етап передбачав виконання групою студентів (10 осіб) індивідуальних дослідних завдань, що стосувалися різних сфер функціонування української мови в сучасній Україні. Решті запропоновано було ознайомитися з основними нормативними документами, що регулюють мовну політику в Україні та інших державах. На основі

зроблених спостережень студенти повинні були сформулювати власне бачення мовної політики держави.

Результати. Незаперечним є твердження, що мовна політика сучасної України повинна будуватися через формування мовної компетентності носіїв національної культури. І. П. Лопушинський наголошує: “Роль державної мови в навчальному процесі вищої школи визначається не стільки потребою вивчення ділової української мови, скільки необхідністю забезпечення професійної мовної підготовки майбутнього фахівця для повноцінного функціонування державної мови в різних сферах його майбутньої професійної діяльності” [4, с. 1]. Однак результати нашого спостереження засвідчили, що у середовищі молодих людей, для більшості з яких українська мова є рідною, відсутнє чітке розуміння важливості мови для існування держави і нації, і як наслідок – не достатньо сформована свідомо позиція, мовна свідомість носія української мови.

В процесі інтерв'ю було з'ясовано, що лише кожен другий студент виявляє зацікавлення до нинішнього стану мовної політики в Україні. Зокрема, попри загальну згоду з твердженнями, що мова є *державотворчим чинником, засобом єднання нації, особливо під час війни на Сході*, звучали думки, що сьогодні питання мови *не на часі, адже передусім необхідно боротися з економічними та політичними проблемами*, або ж висловлювалася позиція, що *в сучасній Україні мовної проблеми взагалі не існує*. Водночас, двоє з десяти опитаних студентів не могли назвати жодного законодавчого акта з питань регулювання мовної політики або ж вагалися з відповіддю щодо кількості мов, які мають в Україні державний статус. Разом із тим можемо стверджувати про достатньо низьку культуру як усного, так і писемного мовлення студентського загалу, а також відсутність бажання розвивати навички спілкування рідною мовою, зумовлена впливом як близького оточення, так і засобів масової інформації. З огляду на це виникла потреба у з'ясуванні загальних тенденцій мовної поведінки та ставлення до рідної мови сучасних студентів. З цією метою нами було здійснене пілотне анкетування.

За результатами опитування 69 студентів (93%) *рідною мовою* назвали українську, 5 (7%) – українську і російську. Зауважимо, що окремі респонденти, які зазначили російську рідною вказали як місце постійного мешкання північні та східні регіони України.

На запитання *Якими мовами володієте?* 22 студенти (30%) відповіли, що однаковою мірою володіють українською та російською мовами; 16 студентів (22%) зазначили, що вільно володіють українською мовою та здатні читати, писати і розмовляти російською як другою мовою; 31 студент (42%) вказав, що вільно володіє українською мовою та здатен розмовляти російською з використанням суржику; 5 студентів (7%) зазначили, що володіють українською мовою з використанням суржику. Показовим є досить великий відсоток студентів, які визнають використання суржику у власному мовленні.

Мовою спілкування у родині для 12 опитаних студентів (16%) є українська та російська, для 62 (84%) – українська. Водночас, 54 студенти (73%), серед яких як ті, що у родині спілкуються українською, так і ті, які окрім української використовують російську, зазначили, що у родинному спілкуванні використовують суржик. В усному спілкуванні з однолітками вже 32 студенти (43%) відповіли, що використовують російську й українську мови, 67 студентів (90%) також вказали, що використовують суржик.

Показовим є й той факт, що для спілкування в соціальних мережах та Інтернет-форумах 38 студентів (51%) використовують переважно російську мову, 28 (38%) – українську і російську, і лише 8 (11%) – виключно українську. Ми простежуємо, що ця тенденція до двомовності, зумовлена зокрема й переважанням російськомовного контенту в найбільш популярних соціальних мережах, до того ж супроводжується досить

низьким контролем за культурою власного мовлення у такому спілкуванні, адже 54 студенти (73%) допускають вживання суржиків у такому спілкуванні.

Серед опитаних студентів 65 (88%) стверджують, що спілкуватися їм зручніше українською мовою, водночас 68 студентів (92%) вказали, що за потреби переходять на іншу мову, 46 з яких вказали, що припускаються мовних помилок під час такого перемикавання кодів. Причиною переходу на іншу мову студенти здебільшого називали ситуацію мовлення та мову співрозмовника.

Тяжіння до білінгвізму, часом без глибокого знання обох мов, підкріплене значним засиллям російської у медіа-просторі. 42 студентів (57%) вказали, що для них зручніше слухати радіо та переглядати телепередачі російською мовою, 46 (62%) надають перевагу дублюванню фільмів, створених іншими мовами, російською, 69 (93%) вважають, що фільми, створені російською мовою, немає потреби дублювати чи супроводжувати субтитрами. Лише 11 студентів (15%) вказали, що фільми іноземними мовами немає потреби адаптувати. Що ж до читання художньої літератури, то 28 студентів (38%) надають перевагу українській мові, 25 (34%) – російській, решта ж зізналися, що художньої літератури не читають взагалі.

Та чи можливо якимось чином вплинути на ситуацію, що склалася? На нашу думку, мовну лояльність сучасного молодого українця, усвідомлення власної ролі для розвитку й застосування сучасної української літературної мови в різних сферах професійної діяльності та приватного життя неможливе без розуміння суті суспільно-політичних процесів, що сьогодні супроводжують життя мови. Для цього замало простого ознайомлення з теоретичним матеріалом та історією становлення мови, адже розуміння суті проблем, котрі в сучасному медіа-просторі – основному джерелі інформації переважної більшості молодих людей – часто подаються в перекрученому вигляді. Тому головними завданнями, яке ставимо перед собою під час з'ясування згаданих питань на заняттях з української мови за професійним спрямуванням, передусім є вдосконалення навичок аналізу мовної ситуації на конкретних прикладах, а також критичного осмислення результатів здійснених спостережень.

Завершальним етапом стало завдання, яке передбачало розробку власної стратегії мовної політики України на найближчі роки. Для цього більшість студентів, використовуючи спеціалізовані інформаційні портали, мала ознайомитися не лише з українською нормативною базою з питань регулювання мовної політики, але й зі зразками подібних документів інших держав (наприклад, країн Балтії). Студенти, які отримали індивідуальні завдання, дослідили коло питань, проблемність яких була з'ясована за результатами анкетування. Зокрема, студенти проаналізували мовний контент обраної ними місцевої газети, радіостанції, музичного, розважального та інформаційного телеканалів, популярних інтернет-ресурсів, соціальних мереж, а також високопосадовців, зірок і однолітків. В такий спосіб ми змогли охопити одразу декілька аспектів функціонування мови в житті суспільства й зуміли поставити акценти на найбільш проблемних питаннях.

У результаті частина студентів обмежилась досить загальним окресленням перспектив регулювання мовної політики в Україні, дехто спробував «приміряти» подібний досвід інших держав до сучасних реалій нашої держави, окремі запропонували критичний аналіз сучасних законодавчих актів, як то сумнозвісний закон «Про засади державної мовної політики». Однак найбільш показовими виявилися результати студентів, які виконували індивідуальні завдання. Більшості з них не лише вдалось сформулювати власні висновки щодо проблемних точок в обраній темі, але й у процесі подальшого групового обговорення їхніх результатів витворити спільний план чітких дій, який, на їхню думку, зміг би змінити нинішню незадовільну ситуацію у сфері мовної політики.

Висновки. Специфіка формування професійного спілкування у студентів аграрних вишів полягає у використанні комунікативного підходу в навчанні мови, моделюванні ситуацій спілкування, які створюють максимальне зближення навчального процесу й реальної професійної комунікації українською мовою. Ефективність навчального процесу загалом, і зокрема засвоєння курсу фахової української мови та формування мовної компетенції у майбутніх фахівців, безпосередньо залежить від позитивного ставлення власне до мови як основного інструменту майбутньої професійної діяльності. Аналіз мовної поведінки студентів дозволяє виокремити основні шляхи формування мовної лояльності.

Завдяки виконанню студентами системи дослідних завдань нам вдалось змоделювати своєрідне експертне коло, у якому кожен зі студентів одержав певні напрацювання з окремої проблеми і міг озвучувати конкретні й актуальні питання, які стосувалися мовної поведінки його однолітків і суспільства загалом, а відтак і мовної політики держави. Застосування цього прийому дозволило розв'язати одразу кілька завдань: 1) підвищити мотивацію студентів нефілологічних спеціальностей до більш глибокого аналізу мовної ситуації, ознайомлення із мовним законодавством не лише України, але й інших держав; 2) завдяки аналізу конкретних проблем, близьких до їхнього кола інтересів, студенти змогли відійти від загальних і відірваних від реальності ідей реформування мовної політики і звернулися до потреби розв'язання конкретних проблем, і як наслідок – сформулювати власне бачення; 3) моделювання круглого столу з проблеми сприяло формуванню навичок ведення дискусії. Все це, на нашу думку, може стати передумовою до формування чіткої громадянської позиції і у майбутньому вплине на мовну поведінку майбутніх фахівців різних галузей економіки України. Тому вважаємо перспективною подальшу розробку питання впливу дослідницьких завдань на формування мовної свідомості майбутніх фахівців-аграріїв.

Список використаних джерел

1. Ажнюк, Б. М. Мовні права як категорія соціолінгвістики [Текст] / Б. М. Ажнюк // Мовознавство. – 2013. – № 5. – С. 3-11.
2. Закон України “Про засади державної мовної політики” : за станом на 8 лист. 2016 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/-laws/show/5029-17>. – Назва з екрану.
3. Кононенко, В. І. Українська мова як національний феномен [Текст] / В. І. Кононенко // Кононенко В.І. Мова. Культура. Стиль. – Київ – Івано-Франківськ, 2002. С. 425-428.
4. Лопушинський, І. П. Забезпечення конституційного статусу державної мови у вищій школі України сьогодення як належна перспектива мовленнєвої фахової практики [Електронний ресурс] / І. П. Лопушинський // Державне управління: теорія і практика: електрон. наук. фах. вид. НАДУ. – 2006. – № 1. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/SOCIALNA/06 lipmfp.pdf>. – Назва з екрану.
5. Матвієнко, В. Я. Соціальні технології : [монографія] / В. Матвієнко. – К.: Українські пропілеї, 2001. – 446 с.
6. Мацюк, Г. Теоретичні засади опису мовних ситуацій у контексті прикладної соціолінгвістики [Текст] / Г. Мацюк // Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. – 2009. – Вип. 13. – С. 66-70.
7. Михальчук, О. «Мовна поведінка» як категорія української соціолінгвістики [Текст] / О. Михальчук // Мова і суспільство. – 2014. – Вип. 5. – С. 28–39.
8. Рекомендація 2006/962/ЄС Європейського Парламенту та Ради (ЄС) “Про основні компетенції для навчання протягом усього життя” : редакція від 18 грудня 2006 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_975. – Назва з екрану.
9. Селігей, П. О. Про виховання мовної свідомості [Текст] / Пилип Селігей // Мовознавство. – 2010. – № 2-3. – С. 176-193.
10. Соколова, С. О. Основні типи мовної поведінки киян (за даними анкетування) [Текст] /

С. О. Соколова // Українська мова. – 2013. – № 2. – С. 38-55.

11. Ткаченко, О. Б. Українська мова і мовне життя світу [Текст] / О.Б. Ткаченко. – К. : Спалах, 2004. – 272 с.

12. Шевченко Л. І. Конституційна норма в суспільній дискусії щодо мовних прав в Україні [Текст] / Л. І. Шевченко // Мовознавство. – 2013. – № 5. – С. 37-41.

13. Яворська, Г. М. Прескриптивна лінгвістика як дискурс : Мова, культура, влада : [монографія] / Г. Яворська. – К., 2000. – 288 с.

References

1. Azhniuk, B. M. (2013). Movni prava yak katehoriia sotsiolinhvistyky [Language rights as a category of Sociolinguistics]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 5, 3-11. [in Ukrainian].

2. Zakon Ukrainy Pro zasady derzhavnoi movnoi polityky : za stanom na 8 lyst. 2016 r. (2016, November 8). Retrieved from <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/5029-17>. [in Ukrainian].

3. Kononenko, V. I. (2002). Ukrainska mova yak natsionalnyi fenomen [Ukrainian language as a national phenomenon]. *Mova. Kultura. Styl. [Language. Culture. Style]*. Kyiv – Ivano-Frankivsk, 425-428. [in Ukrainian].

4. Lopushynskiy, I. P. (2006). Zabezpechennia konstytutsiinoho statusu derzhavnoi movy u vyshchii shkoli Ukrainy sohodennia yak nalezhna perspektyva movlennievoi fakhovoi praktyky [Ensuring the constitutional status of the state language in Ukraine High School today as proper perspective of professional speech practice]. Retrieved from <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/Dutp/2006-1/txts/SOCIALNA/06 lipmfp.pdf>. [in Ukrainian].

5. Matviienko, V. (2001). Sotsialni tekhnolohii [Social technologies]. Kyiv : Ukrainski propilei. [in Ukrainian].

6. Masiuk, H. (2009). Teoretychni zasady opysu movnykh sytuatsii u konteksti prykladnoi sotsiolinhvistyky [The theoretical basis of the description of language situations in the context of applied sociolinguistics]. *Suchasni problemy movoznavstva ta literaturoznavstva [Modern problems of linguistics and literature]*, 13, 66-70. [in Ukrainian].

7. Mykhalchuk, O. (2014). «Movna povedinka» yak katehoriia ukrainskoi sotsiolinhvistyky [Language behavior as a category of Ukrainian sociolinguistics]. *Mova i suspilstvo [Language and Society]*, 5, 28–39. [in Ukrainian].

8. Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December 2006 on key competences for lifelong learning. (2006). Retrieved from http://zakon2.rada.gov.-ua/laws/show/994_975. [in Ukrainian].

9. Selihei, P. O. (2010). Pro vykhovannia movnoi svidomosti [Education of language consciousness]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 2-3, 176-193. [in Ukrainian].

10. Sokolova, S. O. (2013). Osnovni typy movnoi povedinky kyian (za danymy anketuvannia) [The main types of linguistic behavior of Kyiv residents (according to the questionnaire)]. *Ukrainska mova [Ukrainian Language]*, 2, 38-55. [in Ukrainian].

11. Tkachenko, O. B. (2004). Ukrainska mova i movne zhyttia svitu [Ukrainian language and linguistic life of the world]. Kyiv : Spalakh. [in Ukrainian].

12. Shevchenko L. I. (2013). Konstytutsiina norma v suspilnii dyskusii shchodo movnykh prav v Ukraini [The constitutional norm in the public debate on language rights in Ukraine]. *Movoznavstvo [Linguistics]*, 5, 37-41. [in Ukrainian].

13. Iavorska, H. M. (2000). Preskryptyvena lnhvistyka yak dyskurs : Mova, kultura, vlada [Prescriptive linguistics as discourse. Language, culture, power]. Kyiv. [in Ukrainian].